

תוכן עניינים

- מבוא** 11
- אמונה** 41
הלוואי אותי עזבו | בין מסורת להארה פנימית | אמונה היא דבקות | אין עוד מלבדו
- הנהגת הבורא** 51
נקמה אלוקית | השגחה או מקריות | בדיוק כמו הצל שלך | חורץ את דין עצמו
- האדם** 63
עולם קטן | למה ירדה נשמה לעולם | התוכי של המלך | השם שלך - צינור השפע
- תורה** 73
סודות בסיפורים | אותיות תועות ביער | תורה לשמה | בית המדרש המלא | טיפה מן הים | לפתוח את הצינור | ללמוד בגדול | כשיש "דינים" | הסוד של הנסתר | לחשוף את מזימת היצר | הלכה במבחן
- קיום מצוות** 97
קלה כחמורה | לתפוס את העצם | המלאכים מקנאים במצוות

107. עבודת הבורא.....

כנות עצמית | היה אותנטי | איל מסתתר | דרך סלולה ודרך לא-מוסדרת |
אחריות אישית | מי שאין לו - יש לו | שלושה שלבים בקשר

123. תפילה.....

הדיבור הראשון | סימן משמים | לדבר עם הבורא | קריאת שמע בכוונה |
תנועות הצלה | לב שבור פותח הכול | גירוש מההיכל | האוצר או המלך |
מה לכוון בתפילה | תפילה בשמחה - נענית | מתפללים ונענים | הימצא
בבקשתנו | לא לזלזל | לעורר רצון חדש | כוחו של אדם | להאיר את
התפילה | חלון של אור | לצעוק בלחישה | חמישה עקרונות

163. התלהבות.....

להדליק את האש | חיות

169. דבקות.....

מילות קוד | הכנעה והרמוניה | שיגידו, למי אכפת? | להיות מקדש | הרחק
משכן רע

181. שבת.....

למות בערב שבת | העולמות עולים | דבקות שבתית | דברי תורה בסעודה
| יציאת הנשמה היתרה

193. מחשבה.....

התמודדות עם המחשבות | מבחן חידוד | מחשבה הדורשת תיקון | הכול
בראש | מסרים מוצפנים

205. חיי המעשה.....

לא לשרוף | ארבע אמות | ייחודים עליונים בשווקים וברחובות | ובלכתך
בדרך | הכוח לעשות | לעלות ולרדת | היצר מרחיב את הזירה

221. השגחה פרטית.....

עלה נישא ברוח | מכוונים את צעדיך | תודעה של השתוות | המציאות
מדברת

- 231.....אהבת ה'**
אהבה הופכת דינים | אהבה בתענוגים | דרך של אהבה | חינוך הילדים
מוכיח
- 241.....יראת ה'**
יראה פנימית ויראה חיצונית | יראת שמים היא דבר פעוט? | ההפכים
משתלבים | היראה היא הבית
- 251.....הבחירה החופשית**
טוב או רע - תלוי בך | טעימות
- 257.....אהבת ישראל**
אהבה לנחות ביותר | לאהוב עוד יותר | טובה ליהודי | מלאכת אהבת הזולת
| שמחה בשמחתו של הזולת | צער בכל מקרה | הזולת כמרצה שלך | מה
רואים בחוץ | עזר ממני ש"כנגדו" | לא לדבר רע על יהודי | לרדת בשביל
היורדים
- 279.....תוכחה**
המטאטא מתלכלך | תוכחה מאהבה | תמרור למוכיח
- 287.....שמחה**
צחוק ושמחה בעבודת ה' | שמח בשמחת ה' | שמחה כדרך ליראת אמת
- 295.....עצבות**
מלכודת מתוחכמת | דקדוקים יתרים | תרופה לעצב
- 303.....ביטחון**
הביטחון עושה טוב | חשיבה חיובית | לכונן את המחשבות
- 313.....טוב ורע**
תכליתו של הרע | הרע שמביא לטוב | הכול חוזר אליך | שהטוב ירדוף
אחרינו

ב"ה

מבוא

בראש השנה תק"ז (1746) חווה רבי ישראל בעל שם טוב חווייה שמימית מסעירה. בסביבות שנת החמישים לחייו, בעיצומו של יום הדין, מייסד תנועת החסידות מצא את נשמתו מרחפת בעולם העליון. לפי עדותו האישית, רבי ישראל עשה "עליית נשמה" שבה הגיע להיכלו של המשיח. שם, בהיכלות של מעלה, הוא ערך עם המשיח דו־שיח מופלא שעתידי להשפיע בצורה מכרעת על המשך חייו, ולעצב את פניה של תנועת החסידות ואת אופן התפשטותה בעולם.

זמן מה לאחר מכן התיישב הבעל שם טוב לתאר את השתלשלות הגילוי מכלי ראשון, באיגרת מפורטת שכתב לגיסו ואיש סודו, רבי גרשון מקיטוב.

כך מתאר הבעל שם טוב את המאורע השמימי, במכתב ששלח לגיסו בארץ ישראל:

"עשיתי השבעת עליית הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה, מה שלא ראיתי עד הנה מיום עומדי על דעתי. ואשר ראיתי ולמדתי בעלותי לשם - בלתי אפשרי לספר ולדבר אפילו פה אל פה... עלייתי מדרגה אחר מדרגה, עד שנכנסתי להיכל משיח, שם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים.

"ושאלתי את פי משיח: אימתי קא אתי מר? (מתי יבוא אדוני). והשיב לי: בזאת תדע, בעת שיתפרסם לימודך בעולם, ויפוצו מעיינותיך חוצה,

מה שלימדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות ייחודים ועליות כמורך, ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה”.

תיאורו של המפגש המופלא בהיכלות של מעלה, שאלתו של הבעל שם טוב על זמן ביאתו של המשיח ותשובת המשיח שלפיה הדבר תלוי במימדי הפצתו של המעיין החסידי החוצה - מקפלים בתוכם את סיפורה של תנועת החסידות. תנועה שחותרת ליצור קשר עם עולמות טמירים ובלתי מושגים, שואפת לתקן את היקום ולהכשירו לגאולה, ומזווגת בין הספירות העליונות אל היומיום החומרי. תנועה שהוקמה על ידי הבעל שם טוב בעזרת תלמידים ספורים, ומאז אינה חדלה להתפשט ברחבי העולם. חזיון אחד בראש השנה לפני יותר ממאתיים ושבעים שנה, שהשפיע על העולם היהודי לנצח.

מיליונים בעולם הולכים לאורה. היא האירה את חייהם של אנשים בכל הפזורות והתרבויות, וגם כיום היא ממשיכה במישרין ובעקיפין להשפיע על אנשים מכל הסוגים. המסרים שלה נפוצו הרחק, הרבה מעבר לגבולותיה הטבעיים. קרוב לשלוש מאות שנה לאחר שנוסדה, היא ממשיכה להיות רלוונטית גם בימינו, ואולי דווקא בימינו. תנועת החסידות היא אחת התנועות הוותיקות בעם היהודי, ויחד עם זאת איננה חדלה מלהיות אטרקטיבית וחדשנית לאלפים שמצטרפים אליה בכל עת, שואבים מרעיונותיה ומאמצים את גישתה לחיים.

כמו בתיאור עליית הנשמה, החסידות מדברת בשפה מיסטית, שואפת לפענח דברים צפונים ונשגבים, מדברת על ייחודים קבליים ועליות נשמה - אך בד בבד מתרגמת את כל אלו אל חיי המעשה. היא עוסקת במושגים קבליים, אבל מחנכת את האדם להיות טוב יותר בעבודתו היומיומית. הקצוות הללו, בין ספירות נשגבות לעשייה חומרית, הם גבולות הגזרה של החסידות אשר חודרת לכל תחום מתחומי החיים - מקיום מצוות ועד עבודת כפיים. ממדרגות הצדיקים ועד למעלותיהם של האנשים הפשוטים. מייחודים עליונים ועד הנהגות פשוטות ויומיומיות, שגם הן

נעשות בלהט הייחודי רק למי ששתה מהמעייין החסידי. את כולם היא מכילה כאחד, אל כולם היא פונה בשווה.

את תנועת החסידות מאפיינת ניגודיות מרתקת: בניגוד למה שאפשר להתרשם מתיאור עליית הנשמה של רבי ישראל בעל שם טוב - החסידות לא נועדה ליחיד סגולה. היא אינה נחלתם של מייחדי ייחודים ועורכי עליות נשמה. להפך: החסידות הוקמה על ידי הבעל שם טוב כתנועה עממית הפונה לפשוטי עם באותה מידה שהיא פונה לבעלי מדרגה גבוהה. חבורתו הקרובה של הבעל שם טוב אספה לחיקה את כל סוגי האנשים - מרמי המעלה ועד להמון העם שבשדות. הספרות החסידית גדושה ברעיונות עמקניים וגבוהים, ואילו הסיפורת החסידית מלאה בסיפורים על מסעות שערך הבעל שם טוב אל בתיים של אנשים במעמד חברתי נמוך כדי לברכם לשלום ולחנך אותם לאמירת תהילים מתוך אמונה פשוטה.

יתרה מזו: החסידות מעצימה את האנשים הפשוטים. דרכו של הבעל שם טוב מבליטה את סגולותיו של איש העמל הרגיל ומייחסת חשיבות רבה לשכבה העממית בעם היהודי, זו שעד להפצת החסידות האליטה היהודית בערי מזרח אירופה נטתה להתייחס אליה בזלזול, ולעיתים בביטול: "הבעל שם טוב הראה שעל בן-תורה להתבייש מפני יהודי השיבוש, אותם יהודים שאומרים 'עברי' (קוראים עברית) בשגיאות, אך פשיטותם ותמימותם הן באין ערוך למעלה מבן-תורה" (ספר השיחות לרבי יוסף יצחק מליובאוויטש, תש"ג).

איך מתקיים הדיסוננס הזה? באיזו נקודת ממשק נפגשים הרבדים הקבליים הנשגבים עם עולמם של האנשים הרגילים? כדי להבין זאת, ראוי להתחקות אחר השורשים שמהם צמחה תנועת החסידות.

מהי בעצם החסידות? מהיכן יונקים שורשיה של התנועה ששינתה אולי יותר מכול את פניו של העם היהודי במאתיים וחמישים השנים האחרונות? ומה היה סוד כוחו של המנהיג הכריזמטי שהקים אותה?

הלוואי אותי עזבו

פירוש המדרש הלוואי אותי עזבו ותורתו שמרו. ביאור על פי הלצה כי גנבא אמחותרתא רחמנא קריה. וזהו שכתוב הלוואי אותי עזבו - שלא לקרוא אותי, ולא יגנוב, ואז תורתי שמרו...

[בן פורת יוסף, הקדמה, ד"ה "שמעתי בשם מורי"]

בספרות חז"ל (מדרש איכה רבה, פתיחה, סימן ב') מצוי מאמר שבמבט ראשון עשוי להישמע אבסורדי: "הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו".

מה פשר הדברים? האומנם יש מקום לקיום התורה, למחויבות לשמירת מצוותיה, בלי נאמנות לנותן התורה, לסמכות האלוקית שמאחוריה?

מלמד הבעל שם טוב, קצת בנימה של הומור, כי יש כאן התייחסות לתופעה אנושית מעניינת. לעיתים עלול אדם להיות מלא בלהט של אמונה ודבקות דתית, ובהשראתה לעשות פעולות המנוגדות לחלוטין לציוויי התורה. אין מדובר בצביעות. הוא אכן מאמין באמת ובתמים בדרכו, בעוד העומדים מן הצד תמהים איך אינו מבחין בסתירה שבין אמונתו הגדולה למעשיו.

איך סיטואציה כזאת יכולה להתחולל?

מתברר שלפעמים האדם צובע את האמונה והדבקות בצבעיו שלו; הוא מכניס את החיבור לבורא אל תוך הקופסה האישית - הפרטית, האנושית, הקהילתית - המצומצמת שלו.

הדוגמה הקיצונית ביותר לתופעה זו מוצגת בתלמוד (ברכות סג, א), בדמות הגנב שבעומדו לפני הפריצה נושא תפילה לא־ל שיעזור לו להצליח במלאכת הגניבה... האמונה של אותו פושע בא־ל כנה ואמיתית, והוא באמת ובתמים פונה אליו ומבקש ממנו עזרה, אבל החיבור הזה צבוע בצבעיו שלו, עד שאין הוא חש באירוניה שבתפילתו לא־ל להצליח בדבר פשע...

לפעמים האדם
צובע את האמונה
בה' בצבעיו שלו.
כמו גנב שבעומדו
לפני הפריצה
נושא תפילה
לא־ל שיעזור לו
להצליח במלאכת
הגניבה...

אומר הקב"ה לאותם בני אדם -
הלוואי "אותי" עזבו, שלא לקרוא אותי. מוטב שלא תקרא בשם ה'
ולא תכניס מילים בפיו. במקום זה תורתי שמרו - פשוט היו עסוקים
בציות למה שכתוב בתורה. במקום לקרוא בשמו של ה', איש איש
לצרכיו, צייתו למצוותיו.

בין מסורת להארה פנימית

יש שני מיני בני אדם המאמינים בה'
יתברך... אבל מי שיש ב' המדות בידו -
אין למעלה ממנו

[לקוטים יקרים, סימן קצט]

אמונה שלמה
ומלאה צריכה
לעמוד על שני
יסודות: מסורת
האבות והבנה
אישית

מטבע לשון שגור בתפילותינו
הוא הביטוי: "א-לוהינו וא-לוהי
אבותינו". כפל לשון זה אינו מליצה,
מסביר הבעל שם טוב, אלא חבוי
בו עומק שיש בו כדי לשמש מפת-
דרכים לאדם המבקש לעבוד את
ה' כראוי.

האמונה באלוקים יכולה להתבסס
על שני יסודות. יש שהיא נשענת על המסורת, שרשרת הדורות,
קבלת האבות. אדם נולד במשפחה שבה האמונה עברה מדור לדור,
ומתוך הרקע הזה גדל להיות אדם מאמין. ויש שהאמונה היא
פרי מחשבה, עיון וחיפוש. האדם התעמק וחקר והגיע למסקנה
המחייבת את האמונה.

בכל אחת משתי הדרכים יש מעלות וחסרונות. אמונה המבוססת
על שרשרת הדורות, על קבלת האבות, היא אמונה עמוקה וחזקה.

אין בכוחן של שאלות וסתירות לערער אותה. עמה האדם ילך באש ובמים. ועם זאת, האמונה הזאת אינה מקיפה את כל חלקי אישיותו. זו זהותו, זו המסורת שלו, אבל האמונה עצמה נשארת כמרכיב נקודתי בתוכו, ולא חדרה לשכלו ולהכרתו.

זה יתרונה של האמונה שבאה מתוך חקר וחיפוש שכלי. לאמונה הזאת יש נוכחות איתנה באישיותו החושבת, באינטלקט שלו, והיא מבוססת על יסודות איתנים. ועם זאת, ברמה הרגשית והנפשית, זו אמונה שקל יותר לערער. נתונים חדשים, קושיות, סתירות ותהיות עלולים לסדוק אותה.

השילוב בין שתי דרכי האמונה הוא שבא לידי ביטוי במטבע הלשון "אֱלוֹהֵינוּ וְאֱלוֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ". אמונה שלמה צריכה לכלול את שני היסודות - היא צריכה להיות נקנית בכוחו העצמי של האדם, מתוך שיקול הדעת שלו והכרעתו הפנימית והשכלית; ועם זה בהכרח שיהיה לה רובד עמוק שמתחבר אל מעמקי הנפש, לזהות, למשפחתיות, לרגשות, למסורת האבות. כך נוצרת אמונה עמוקה, מקיפה, מחוסנת ומלאה.

אמונה היא דבקות

האמונה היא הדבקות בו יתברך

[תולדות יעקב יוסף, פרשת שלח]

הבעל שם טוב הגדיר את האמונה "דבקות". המשמעות היא

האמונה יוצרת
דבקות בין האדם
לבורא, והיא
מגינה עליו אפילו
מחטאיו

שאמונה אמיתית איננה ידיעה קרה, כמו ציון עובדה, אלא חיבור אמיתי ועמוק עם מושא האמונה. המאמין בה' דבק בו, מחובר איתו, ונעשה דבר אחד עמו.

על פי זה מובנת תגובת ה' בעקבות חטא המרגלים, כאשר הוציאו

את דיבת הארץ רעה. בני ישראל המבוהלים התקוממו כנגד משה ואהרון, והגיבו בזעם על דברי יהושע וכלב, שניסו לדבר על ליבם שלא למרוד בה'. בעקבות זאת אמר ה' למשה: "עַד אָנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה, וְעַד אָנָּה לֹא יֵאֱמִינוּ בִּי" (במדבר יד, יא).

לכאורה סדר הדברים היה צריך להיות הפוך, מן הקל אל הכבד - תחילה לציין את אי-האמונה, ואחר כך את ההתנגדות והניאוף?

מבואר בחסידות שאילו הייתה בהם האמונה הראויה, לא היה הקב"ה מענישם אפילו על הניאוף, מפני שהאמונה הייתה יוצרת דבקות עם הבורא, ומגינה על העם מהעונש. כביכול אומר הקב"ה:

לא די שהם חוטאים ומנאצים אותי, אלא שהם גם לא מאמינים
ואינם דבקים בי, ולכן אין מה שיגן עליהם.
כשיהודי מאמין בכל ליבו בקב"ה, נוצרת דבקות בינו ובין הבורא,
והיא מגינה עליו מפילו מחטאיו.

